

† Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, měrc 1986

3. číslo · ISSN 0032-4132 · Lětnik 36

Sudzić abo wumóžić?

Jězus Chrystus praji: Njejsym přišoł, zo bych swět sudził, ale zo bych jón wumóžil. (Jan 12,47)

Při tym je za nas lóšo rjec: Što pomha nam wumóžnik, kotryž zlóstnikow njepochłosta, kotrychž je tola telko. Přewjele.

Što pomha nam něchtó, kotryž tych njepochłosta, kotřiž maja naše žiwjenje z brutalnej mocu w ruce, kotryž tych njezniči, kotřiž chcedža z falšnymi myslimi a złymi słowami naše žiwjenje wobčežować a nas zamylić?

Abo što pomha nam wumóžnik, kotryž so njestara wo porjadk na swěće a nje-přinjese nowe žiwjenje za wšitkich, wosebje za tych dobrych čłowjekow?

Jězus myslí a jedna hinak, cyle hinak.

Wón njewidzi jenož tych, kiž su z nim, ale tež tych, kiž na boku zhubjenych steja – winikow.

Wón starosci so wosebje wo tych, kotřiž (wobrazliwje prajene) hač k šiji w blóće tča.

Wón zaběra so z tymi, kotřiž rozhladuju so za wumóženjom, a tež z tymi, kotřiž jeho miłosć hišće wotpokazuja.

Wón pomha bjeznadžijnym padam, kotrež smy my dawno wotpisali.

Njeje tola naš nadawk, wo tajkich padach sudzić abo je snano zasudzić, ale so zarjadować do słucharjow a tych, kotřiž chcedža słyšeć.

Jězusowe słowo plaći tym, kotřiž chcedža so zarjadować, a tym, kotřiž chcedža zrozumić, zo Jězusowe wumóženje tym plaći, kotrychž my njerodžimy abo kotrychž bychmy najradšo sudženych a samo zasudženych widželi.

Dožiwjenje po puću

4. W Sjusjenu

Přichodny dzeń wotućiwiši so strožichmy. Wjedro bě so přeměniło. Sněh padaše, a wichor howrješe. Sněhowe pluhi mějachu dosć džěła, zo bychy drohi swobodne dzerželi a awtamy, kiž běchu tčacy wostali, pomhali. A při tym bě hakle 6. septembra! Naši hosćicieljo wšak nam prajachu, zo je to tež za nich njewšědnje zahe. Běchmy džakowni, zo nětko wjace po puću njeběchmy a zo so konferenca w našim hotelu wotměwaše. Čujachmy so w hotelu před wjedrom wěšći. A tola mějachmy tež wuskutki tutoho wjedra pytnýc. Nawječor nadobo milina wupadny. Něždže bě wichor štomy porazyl a gropy skóncował. Milinu njeměć, to za nas tež rekaše, zo so wjace tepić njehodžeše a zo woda pobrachowaše. Tutón wječor wjac nje-džělačchmy, ale smy to nje-dželu wječor nachwatali. Kóždy, wosebje wobsydnik hotela, so prašeše: Hdy móže so to zaso reparować, a kak čas hač do toho přewiwimy? Wšitcy wodychnychu, hdyž srjedz nocy so nadobo zaso swěca zaswěći. Nětko móžeše wšo po postajenym wašnju dale hić, ale běchmy začuli, kak

W tutym Jězusowym słowje dže wo to, zo započnjemy jeho słowa zrozumić, zo bychmy je za našich sobučłowjekow přewzali.

Lědma bychmy wěřili, zo ma „wumóžny być“ a „wumóžić“ dalokosahace scěwki. —

Jězus njeje jedyn wumóžnik wot mnohich, ale tón, kotremuž cyly swět na wutrobje leži.

Na njeho mamy so wšitcy počahować, jeho dyrbymy chutnje wzać, jeli chcemy přinošować, zo by so žiwjenje na tutym swěće polěpšiło. Njezabudžmy na njeho! Je přewjele tych, kiž wo pomoc wołaja. Wón njecha, zo bychmy sej wuši před nimi zatykali. Naše mysle a skutki měli so bóle z nimi zaběrać.

Skóncnje dže tu wo wunošk našeho žiwjenja, Jězus wusměri naše wočko na sudny dzeń.

Potom staji so prašenje přežiwjenja za kóždeho.

Jeho słowo poskići so nam jako srědk za wumóženje. Wone nam praji, kak přičisnje so powjaz tomu, kotryž so tepi.

Lědma móžemy sej wumolować, jeli by wunošk zněkal: přepadny!

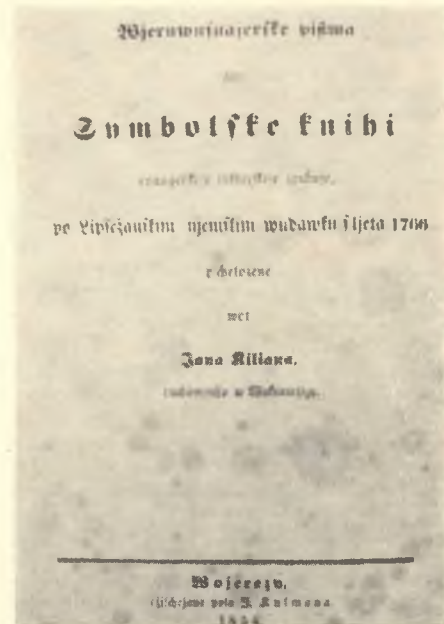
Lědma zněsac, hdy by so nam potom prajiło: Wšědnje je so moje słowo — wumóžacy powjaz — was dótknyło, je so wam do ruki položilo, a wy sće je pušćili kaž njerodž. Přepozdže!

Tutomu słowu zaraći Jězus hišće puć. Wón stupi jemu napřečo. Wón je tu, zo by wumóžil, a to wobšěrnje a dokładnje a předewšěm doskóncnje. Zaleži na nas, přiwzać abo spušćić.

Je pomału načasu, zo so z jeho słowom zaběramy. Dže wo wšo — wopravdže. A. B.

jara smy wot džěła tych wotwisni, kiž běchu počmje a w sněhowym wichoru skóncowane syće płatali. Přichodny dzeń, běše to sobota, so dale sněh džěže a wuhločorne mróčele čehnjechu nimo. Wětr pak bě wočichnył, a pomału termometer stupaše. Njewjedro bě nimo. Njewěste pak hišće běše, hač so naš nje-dželski wulět přewjedže abo hač to sněha dla móžno njebudže.

Nje-dželu zaso bože slónčko swěčeše, a sněh běše zdžěła wottaty. Tak smy sebi tola zwažili wotjěć a z norweskkej wosadu zhromadnje Božu službu swjećić. Z busom jědžechmy dale do Lillehammera a w krásnym Gudbrandskim dole dale do sewjera. Za Lillehammerom bě pomjenšene stare město Lillehammer za džěći natwarjene. Twarjenja běchu jenož štwórcinu tak wulke kaž jich original. Zaměstnjene w tutych małych domčkach běchu wšelake zabawy za džěći. To wšo běše někak 150 m daloko při drože widžeć. Kak wulka cyła přestřěň běše, njemóžach zwěsćić. Naša jězba po tutym dole, w kotrymž nas reka Lågen přewodžeše, běše jara zajimawa. Podachmy so do někak 80 km zdaleneho Ringeby. Stara cyrkej, cyle z drjewa natwarjena, steješe wosrdž

Wěruwuznajerske pisma, přeložene a wudate 1854 wot Jana Kiliana

(Foto: M. Mihanec)

pohrjebnišća. Rowy so tam po chowanju zrunaja, a jenož při kamjenju je mała móžnosć za wupyšenje z kwětkami. Hewak je wšo z trawu wosyte, tak zo so znazdala zda, zo rowne kamjenje na luce steja.

Kemše měješe biskop tuteje diecezy. Biskop, wosadny farar a kantor běchu w talarach wšelakich barbow, a tež alba běše barbojta. Zo bychmy kemše lěpje scěhować móhli, bě so nam do němčiny přeloženy porjad Božej služby do ruki dał, a do předowanja nam biskop skrótka němsce hłowne wuprajenja předowanja zjima. Porjad Božej služby bě we hłownym po nam zwučěnym wašnju. Nowe za mnohich z nas běše, zo dósta při Božim wotkazanju kóždy keluch za sebje.

Dokelž tuta cyrkej z 13. lěttotka na kromje města Ringeby steješe, podachmy so potom do wosadneho doma tuteje wosady, hdžež nas heryc w ludowej drasće z ludowej hudźbu powitachu. Žony w narodnej drasće nas při wobjedže poslužowachu. Tak móžachmy něšto malo wo ludowej kulturje Norweskjeje spóznać. Poprawom chcychmy hišće dale do horow. Naš šofer běše tež zwólniwy, z nami dale jěć, tak daloko, kaž bě móžno. A wopravdže dojdžechmy! Běchmy nětko někak 1000 m wysoko w horach. Lodžany wětrik duješe, a sněha tam hišće dosć ležeše. W tutej wysokosci njerostu žane štomy. Trawa a niske kerčiny tam bėdnje žiworja. Srjedz tuteje krajiny jeničke twarjenje: cyrkwička. Natwarjena z pólnych kamjenjow a drjewa a

kryta z travu so derje do wokoliny hódžeše. Postajena bě za tych, kiž w do-
wolu tam nimo přińdu abo na horach
so zymskemu sportej wěnuja. Kaž nam
farar praješe, je hesło tuteje cyrkwički
121. psalm: „Ja pozběham swojej woči
k horam, wot kotrychž mi pomoc přiń-
dže. Moja pomoc přińdže wot Knjeza,
kiž je njebo a zemju stworił.“ Farar
měnješe, zo je tuta cyrkej wołtar cyrk-
wje, kiž přiroda rěka. W tutej cyrkwi
čakaše na nas překwapjenje. Mała
hudźbna skupina bě nas dla do horow
přišla a předstaješe nam na jara dostoj-
ne wašnje někotre hudźbne twórby. Mě-
jachu samo trompetu sobu, kiž bě so za
čas Bacha natwarila. Rjane to dožiwe-
nje na našim nježdělskim wulěče.

Potom bě načasu, so domoj do hotela
wrócił. Wječor a pondźelu smy zaso
pilnje džěłali, zo bychmy to dohonili,
štož běchmy pobrachowaceje miliny dla
pjatk skomdžili.

(Pokročowanje scěhuje)

A.

Kurt Wićaz – serbski braška z Worcyna

Knjez Wićazo, wy bydliće we Worcyn-
nje z mandželskej w rjanyj ponowje-
nym domje. Zwotkel pochadžeće?

Rodźeny sym 1910 tu we Worcynje.
Nan bě wojnar doma a na knježim
dworje. Mać měješe klamarstwo a je
připodla w našim małym ratarstwie
džěłala. Běchmy 12 džěci, a sedmjo
smy wotrostli. Sym we Worcynje do
šule chodźil a po tym sym zamka-
rja wuknył w Budyšinje na Wjele-
činskej drože.

Wy scě posledni serbski ewangelski
braška Budyskeho kraja. Hdy scě za-
počal z brašćenjom a kak je k tomu do-
šlo?

To je dyrbjalo spočatk 30tych lět być,
někak wokoło lěta 1933. Moja kuzina
z Nowych Małsec je so chcyła wu-
dać a praješe: „Ty budžeš pola nas
brašku činić!“ Nō haj, sym to činił,
a dolho njetraješe, to su mi ludžo
do domu chodźili a mje za brašku
prosili.

Bě tehdy w ewangelskich Serbach hišće
druhich braškwow?

Haj, w Bukečanskej wosadže běstaj
dwaj. Richard Hajna ze Splóska je
wosebje serbske kwasy činił, to bě
dobry Serb. A korčmar z Wuježka
pod Čornobohom, Jan Mitrach, bě tež
braška, wón drje je zwjetša na něm-
skich kwasach brašćił. Wobaj staj
hišće po 2. swětowej wójnje brašći-
łoj, staj pak prjedy z tym zastałoj
hač ja. Někajki stary braška bě drje
tež hišće w Rakojdach, zo nož Duč-
man njerěkaše. Toho pak sym lědma
znał.

Zwotkel scě znał wobryjady, štučki atd.,
kiž braška trjeba?

To sym sej sam naučil, kusk in-
teligent wšak čłowjek je. A z Hajnu
sym so jónu hromadže sydnył, tón je
mi hišće to a tamne prajił a radžił.
Scě so wy tře braškojo druhdy zetka-
wali?

Ně, to njebě. Hdyž smój so z Hajnu
připadnje w Budyšinje zetkałoj, smój
sej popowědałoj a tež na jedyn pa-
lenc šloj.

Zwotkel scě měł wonkowe znamjenja
braški: klobuk, kij a rubiško?

„Dreispietz“ je mi Hajna wobstaral,
wón mēnješe, zo tajki jako braška
trjebam. Sym jemu jenož swoje čis-
ło podał, a wón je jón něhdže w Lip-

Moja četa a „Božemje“

Běch pola swojeje čety na wopyće.
Poprawom chcych sankować, ale što
wam praju, wonka taješe, a na kóncu
započa so hišće pancač. Što činić? Pra-
jach swojej čete: „Budžemy sej hódanč-
ka stajec. A štož je najwjace wuhodał,
tón po wobjedže njetrjeba wopłokować.“
Wědzach, što prajach. W hódanju sym
dobra, a do wopłokowanja so mi ženje
prawje njecha.

„Nō derje“, wotmołwi četa. „Kóždy
smě 10 hódančkow stajić.“

Ja započach. Po poł hodźiny započa
so po lědnja runda a steješe 7:7. Jako
poslednje wupytach jedne ze swojich
najčěšich hódančkow: „Na kotrym dnju
je slónčko schadźalo a so njeje chowa-
ło?“ Ale što wam praju, moja četa nje-
trjebaše ani přemyslować, a hižo wot-
mołwu wědžeše: „Džensa.“ Steješe 8:7
za četu, a wona měješe mi hišće hó-
dančko stajić. „Marka, nětko so prócu-
j, sej prajach, hewak budžeš tola hišće
wopłokować dyrbjec.“

„Što rěka ‚božemje‘?“ praješe so četa.

„Ach“, wołach, „to tola kóžde małe
džěčo wě, to rěka ‚auf Wiedersehen!‘“

„Haj“, praji četa, „praji so ‚božemje‘,
hdyž so wot někoho rozžohnujemy. Ale
‚auf Wiedersehen‘ to tola njerěka.“ Naj-
skerje sym čětro hlupje hladała, dokelž
četa so započa smjeć.

„Wěš abo njewěš?“ so četa praješe.
Nō haj, što sej chcych, dyrbjach rjec,
zo njewěm. Běch přehrała.

„Derje, četa“, prajach, „budu woplo-
kować. Nětk pak mi znajmjejša praj,
što ‚božemje‘ rěka.“

„Božemje rěka ‚w Božim mjenje‘.
Hdyž so wot někoho rozžohnujemy, pře-
jemy jemu, zo by w Božim mjenje swo-
je puće šol a tak žiwy był. Prjedy su
so Němcy tež tak rozžohnowali: In
Gottes Namen. Džensa praja ‚auf Wie-
dersehen‘, ale serbske ‚božemje‘ je wo-
stało“, rozjasni moja wjelemudra četa.

To chcu sej spomjatkować za přichod-
ne hódanje z Michałom. To wón zawě-
sće njebudže wědžeć, a ja dobudu. Abó
byšće wy wědzeli, što ‚božemje‘ rěka?

T. M.

sku zhotowić
dał. Kij je mi
bratr wudžěłal,
slěbornu špicu
k tomu sym sej
w Budyšinje kupi-
ł a židžane
banty za kij
sym husto z
kwasneho do-
mu darjene dó-
stał. Přityknje-
ne rubiško bě
židžane, jedno-
barbne a bjez
wušwanjow.

Tež rubiško su
mi druhdy na
kwasu darili.

Maće tute insignije
braški hišće?

Ně, před 3 abo
4 lětami je sej
je Dom za serb-
ske ludowe wu-
mělstwo wu-
požičil za někajke předstajenje. Hač
dotal je nimam wróćo.

Kelko kwasow scě nawjedował jako
braška?

Na 325 kwasach běch braška. Sym
sej wšitke do knižki zapisał, tohodla
ličbu wěm. Zwjetša běštej to dwaj
kwasaj wob tydžen. Druhdy mějach
tři dny za sobu kwasy, zwjetša pjatk,
sobotu a nježdělu.

W kotrych wsach scě był braška?

Ow, to drje su mjez Budyšinom a
Wšporkom lědma wsy, hdžež nje-
běch pobyl. Samo hač za Budyšin sym
jězdził. A něšto podjanskich kwasow
sym tež nawjedował, ale tych njeje
přewjele. Podjanske kwasy su tež
kusk hinaše hač naše.

Scě měł ludži tež přepršoować?

Haj, to sym tež činił. Bě z wašnjom,
wutoru, dvě nježděli do kwasu, ho-
sći přepršoować. To bych so w swo-
jej drasce připołdnju na koleso syd-
nył a husto sym so hakle wosrjedz
nocy domoj wrócił. A wšudže, hdžež
přińdžech, wědzachu: Braška jězdzi
na kwas prosyć. Bjez škleńčki palen-
ca tu a tam to tež njebě. Zdalenišim
hosćom sym čišćanu kartku jako pře-
prošenje do domu pošlał.

Kak wulke běchu kwasy a kak dołho
so swječachu?

Ewangelske kwasy běchu mjenše hač
podjanske. Hdyž běchu na 60 ludži,
da běchu hižo wulke. A swjećilo je
so jenož jedyn džěn.

Kajki bě wotběh kwasneho dnja?

Hosćo zhromadźichu so w domje nje-
wjesty. Tu mějach narěć, a potom
džěchu abo jědžechu wšitcy do cyrk-
wje. Po wěrowanju mějach doma
zaso narěć, a po njej započa so ho-
sćina. Wěrowanje hinak njepomnu,
hač zo by popołdnju było wokoło
dwěmaj, tak zo so z wobjedom hakle
wokoło štyrjoch započa. Wosebitych
jědžow při tym njebě, a je so za-
sobu jědło, nie kaž na podjanskich
kwasach, hdžež traje wobjed na tři
hodźiny. Wječor po šesćich bě kofej
a pozdžišo w nocy wječerjeć. W dwa-
naćich je so njewjesće wěněk wote-
wzał, a z tym bě mloda žona. K to-
mu je so spěwalo „Wir winden dir
den Jungfernkranz“ a někajki kěr-
luš, kaž „Nun danket alle Gott“. Pod
šlewjerjom so njeje rejowało, to nje-
bě z wašnjom. Husto trajachu kwa-
sy hač do dwěmaj, třoch w nocy.
Swjećilo je so pak doma pak w korč-
mje, po tym hač bě korčma we wsy.
Jako braška mějach so wo organiza-
ciju a wo humor starać. Běše tež
wjele „Vortragow“. To su kwasni
hosćo abo ludžo ze wsy přišli a ně-
što wjesoleho powědali.

W kajkej rěči scě wy kwasy nawjedow-
wał?

Kwasy běchu zwjetša němske, něm-
sce kóždy rozumi. Dokelž bě na
kwasach husto tež wjele Serbow, sym
to a tamne serbsce prajił. Hač bě
što serbskeho pódla, to bě wot kwa-
sa ke kwasaj wšelako a je so mělo
po přechach kwasneho domu. Ryzy
serbskich kwasow lědma pomnu.

Kelko scě za kwas zaplaćeny dostal?

To bě na 20, 25 markow, druhdy tež
něšto wjace. To bě tehdy tójšto pje-
njez. K tomu je so za brašku hišće
taler wokoło dawał, a to je so zwjet-
ša tež hišće tójšto nazběrało. Za ku-
charku a druhich pomocnikow zbě-
raše so potom hišće přidatnje mjez
hosćimi. Zwjetša bě tak, zo chudzi

dawachu, hdžež pak bě wjele bohatych, tam bě mało wunoška za brašku. Scyła su druhy tak chude kwasy byli, zo hosćo nimale hlódni domoj džěchu. Tež to bě zwjetša pola bohatych ludźi.

Sće sam tež ženjeny. Sće brašku na swojim kwasu měň?

Před 47 lětami, 1938, sym so woženil. Moja žona pochadža z Droždźija, je rodźena Rjekec. Wěrowała je naju mój kuzin Pawoł Albert w Hrodzišćanskej cyrkwi. Bě to jeho přenje wěrowanje. Naju kwas smój bjez braški swjećiŕ. Ale prajić dyrbbju, kwas z brašku je tola cyle hinaši a rjeňši hač bjez braški.

Hdy sće přestał być braška?

Po wójnje sym hišće wjele kwasow měł. Tehdy bydlauchmy něšto lět w Bukecach. Džěłach w Rodecach jako zamkar, potom w Bukecach a na 3 do 4 lět běch zamkar we Varnsdorfje. To bych každu sobotu wječor dom přijěl a njedzělu zaso wotjěl, wšo z kolesom. Koleso bych přeco pola ludźi w Seifhennersdorfje wotstajil a potom džěch čornje přez mjezu. Po tym smy do Worcyna čahnyli, a sym doma w ratarstwjě a w našim klamarstwjě džěłal. 1960 započach jako hladar chorych w Budyskej chorowni džěłać. To bě džěło w třoch změnach, a to njejsym žane kwasu wjace přiwwažal, hačrunjež mi ludžo hišće do domu chodžachu. Posledni kwas, na kotrymž běch braška, běše kónc polstatych lět, najskeře 1959.

Waša žona je tež serbska. Rěčiće serbsce doma?

Ze žonu serbsce rěčimoj, to hinak njeznajemoj. Čitamy tež „Pomhaj Bóh“.

25 lět swjeća so nětk tež we wuchodnym Budyskim kraju ewangelske kwasy bjez braški. Z tym je so lětstotki trajaca tradicija skončila a něšto z našeho kulturneho bohatstwa so minyło.

Serbskemu brašce pak a jeho mandželskej přejemy hišće wjele spokojnych lět w rjanym Worcynskim domčku. T. M.

Wjele zboža

Najwutrobníše zbožopřeća sće z tym čisłom redakcija Pomhaj Bóh do Warnoćic, CSSR. Tam woswjeći dnja 13. měrcsa naša serbska wuměłča Hanka Krawcec swoje 85. narodniny. Jubilar-ka je džowka našeho komponista Bjarnata Krawca a narodži so w Drježdžanach. Wuměłstwo wusylacy staršiski dom, wuměłstwo lubowace rodne město a nic cyle naposledk jeje kmótr Jakub Bart-Cišinski, naš klasiski basnik, běchu jej wěsće do kolebki položili, zo wěnowaše so narodninarka čas žiwjenja wuměłstwu a bě ze serbstwom wusko zwjazana.

Z jeje twórbow chcemy tu wosebje wuzběhnyć linolorězby k antifašistiskim temam. Hrózbnje je na nich předstajala Hitlerski čas a jeho wuskutki. Z nimi je pomhała přewinyć smjerc a bědu jeho přečiwnikow a pokazała nowe žiwjenje, nowy natwar.

Hanka Krawcec bydli z l. 1947 we Warnoćicach, hdžež je wothladajo a zastarujó svojego kipeho nana, nowu domiznu nadešla. Zrědka a na krótki čas je přebywała we Łužicy, z njej pak je čas žiwjenja zwjazana.

Wjele zboža, Bože žohnowanje a strowotu přejemy našej Hance Krawcec.

Jan Kilian

16. decembra 1854 bě wažny dzeń za fararja Jana Kiliana: Po měsacy trajacej jězbje přistawi ze swojej swójbu a z dalšimi wjace hač 500 Serbami w Texasu. Pjenjezy a bohatstwo njeběchu Serbow do noweho swěta wabili, najmjenje Kiliana samoho, ale chychu sej čistu luthersku a ryzy serbsku wosadu založić. Natwarichu sej swój Serbin, a Jan Kilian běše swěrný dušepastyr texaskich Serbow.

Narodžil bě so 22. měrcsa 1811 w Delanach pod Hromadnikom, runje před 175 lětami. Zahe běštaj jemu wumrětoj staršej, a dyrbbješe wotrosć pola přiwuznych. Běše pak jenički namrěwć po swojim nanje a měješe tohodla dosć pjenjez, zo by šoł na studij teologije do Lipska. Hižo tam běše cyle tajki, kajkehož jeho pozdžišo mnozy zeznachu: pobožny, trochu pochmurjeny, njerodžo swěta a jeho wjeselow. Jako sej jeho 1837 Kotečanska wosada za swojeho duchowneho wuzwoli, sta so z tuteje móličkeje wosady spěšnje duchowny centrum za cyłu wokolinu. Sydom a wjace hodžinow běchu najzdaleniši kemšerjo po puću, zo bychy slyšeli tutoho zrěčniwego, z duše přeswědčeného luthera. Hluboko pobožnemu Kilianej zdaše so, zo ani wosadni ani fararjo so po Božim slowje nimaja, zo su zymni napřečo prawej wěrje, zo chodža jenož za swětnym wjeselom a za zemskej česću. „Wostaň pola nas, dokelž so wječor přibližuje a dzeń je so nachilil“, so modleše za swoju wosadu.

Započa pisać. Wuda předowanje „To nuzne nakedžbubranje lutherskich křesćijanow při nětčisim wěrywućenju“, přeloži „Wěruwuznajerske pisma“ lutherskeje cyrkwy do serbsčiny, započa kěrlušě pisać. Přeložowaše někotre z němčiny: „Jeruzalem, ty město wysoke“ abo „Pój, wutroba, a wjesel so“. Lěpje pak jeho spóznamy ze swójskich kěrlušow, wosebje z tych, kotrež je serbskim pačerskim džěcom na puć sobu dał (čo. 261, 264, 265, 269).

„Pój, woła swět, pój ze mnu ty, jow změješ lute wjesele.
Haj, krej a čěło wotmołwi,
jow zlochka džeš, jow sobu dži.

Njech swětny lud so směje mi,
ja zawostanu při tebi.

Njech druzy hrěch sej wuzwolu,
ja, luby Jezu, z tobu du.“

W rewoluciskim lěće wopuści Kilian saksku cyrkej, zo by šoł do Wukrančic a Klětnoho jako předar starolutherskeju wosadow. Ale tež tu měješe mnoho wutrač, dokelž njebě starolutherska cyrkej runoprawna. Někotry króc zwadzi so ze swojimi zastojnskimi bratrami z ewangelskeje cyrkwy — jónu tež ze swojim starym přěcelom Handrijom Zejlerjom we Łazu. Tak rozmyslowaše wo tym, sebi a Serbam nowe žiwjenje w nowym swěće natwarić. 1854 so z wulkej skupinu Serbow z narańšich kónčinow na puć poda. 30 lět skutkowaše hišće jako serbski farar w Serbinje, doniž 12. septembra 1884 zešedžiwjeny swojeho woći njezandzeli.

Što zwosta wot Kilianoweje serbskeje kolonije w Texasu? Jeho syn Gerhard předowaše hač do swojeje smjerće w lěće 1920 serbsce, hišće 1929, při 75lětnym wobstaću wosady, wustupi farar Schmidt ze serbskeje nareču, a džensa drje hišće najstarši wobydlerjo něšto serbskich slowow znaja. Nam pak zwostanu Kilianowe slowa:

„Serbja, zachowajće swěru
wašich wótcow rěč a wěru.“ J. M.

Mudrosć starych Serbow

Měch hač do kromy poľny njehodži so zawjazac

To wšak wěmy. Tuž njesypamy přewjele bėrnow do mėcha. Wón njesmě dočista poľny być.

Tež mėch našeho zboža njesmě kopaty poľny być, kaž bychmy sebi to rady přeli. Lute zbože w mandželstwjě, z džěćimi, w powołanju, poľnu mošěj pjenjez, stajnu strowotu, wjele wjesela a lute slóncó. To čłowjek wočakuje — a mandželstwa rozpaduja, rozkora mjez džěćimi a staršimaj, njespokojnosć w džěle. pjenjezy njedosahaja, byrnjež je jich dosć. Naš čas je na čěle a na duši chory, dokelž je tu wšeho přewjele.

Naš mėch je kopaty poľny a njehodži so zawjazac. Njeby lěpje było, něšto ze swojeho bohatstwa wothrabać a druhim dać?
Gerhard Wirth

Jutrowne spěwanje w Bošecach

(Foto: J. Maćij)

60 lět Bartski pozawnowy chór

Hdyž załoži so w l. 1924 w Poršičanskej wosadze pozawnowy chór, nastaje tež w Bartskej wosadze přeće za tajkim chórom. Něhdže wosom młodych mužů kupi sej instrumenty, a wóni jězdźachu tydžensce jónu do Wukrančic, zo bychu pola knjeza Stefana hrać wuknyli.

Kermušu 1925 wustupi chór přeni raz zjawnje na kemšach. Zastojnstwo dirigenta přewza nětk wyši wučer kantor Böhmer. Nowi dujerjo so přidružichu, a chór wuwijaše so lěpje a lěpje, přetož sobustawojo woprowachu čas a prócowachu so wo dzeń a lěpše hraće. Chychu swědčić wo Božej krasnosći. W času wójny dyrbjachu dujerjo swoje instrumenty zaměnić z uniformu, štyrjo so z njeje njewrócchu. Ze smjerću kantaora Böhmera w l. 1940 hasny tež žiwjenje pozawneho chóra.

Po wójnje bě lědma instrumentow. Stołkane a mazane zezběrachu a pólachu so na firmu Glier do Markneukirchena. Kaž nowe so blyščachu po nawróće, tak zo móžeše šěsć dujerjow jutry 1947 na kemšach zaso hrać. Chór rozrosće na 18 sobustawow, a jón nawjedowaše k. Hermann Zimmermann přikladnje. Z jeho pomocu a ze stajnje woporniwymi zasadženom kóždého dujerja postupi chór kwalitatiwnje a namaka připóznać wuchodosakškeho pozawniskeho misiona.

Mnohe swjedenje w cyrkwi wuhotowa chór, a ludžo posłuchachu rady na jich motety a spěwy. Jutry a swjatki jězdźachu pozawnisca rano zahe z kolešom do wosadnych wjeskow, zawjeseliču wobydlerjow a běchu zdypkom zaso w Barće, zo njebychu jenož na serbskich a němskich kemšach zahráli, ale tež na džěcacych.

Kónc l. 1979 zloža k. Zimmermann ze strowotniskich přičin swoje zastojnstwo, kotraž bě dlěje hač 30 lět swěru wukonjał. Tež starši dujerjo přestachu poněčim duć. Nětk nastupi młodžina, a k. Christian Hensel nawjeduje chór runje tak swěru a z wjeselom a kubla wšeho toho dorost.

Bóh dał chórej dale swoje žohnowanje, a njech pozawnisca w přichodze ze samsnej lubosću a radosću službu wukonjeja kaž w minjenych 60 lětach.

„Spěwajće a zahrajće Knjezej z wjeselom!“ R.

Jutrowne spěwanje w Bošecach

Mjez wjele džensa hišće hajenymi jutrownymi nałožkami namakamy porědko hišće jutrowne spěwanje. W Bošecach, wjesce Poršičanskeje wosady, spěwa so hišće kóžde lěto k jutram.

Cichi pjatk zhromadža so wokoło 18.30 hodź. zwjetša starši wobydlerjo na kromje wsy a spěwaja kěrlušce. To wospjetuje so hišće na třoch městnach we wsy. W zašłosći je so při chodženju po wsy spěwało. Džensa to wjetšeho wobchada dla na drohach wjace móžno njeje, tak zo so na štyrjoch městnach spěwa. Jutrowničku rano w 6.30 hodź. so jutrowni spěwarjo hišće raz zetkaja. Zwjetša spěwa so bjez hudźby, druhdy pak podpěra spěwarjow skupina z dujerskimi instrumentami.

W prjedawšich lětach spěwachu jenož mužojo, dawno pak so nětk tež žony na tym wobdžěluja. Zwjetša zenědže so na 20 spěwarjow. Hač do spočatka polstarych lět spěwachu so jenož serbske kěrlušce, potom přendžechu k němskemu spěwanju. po J. Maćiju

Johann Sebastian Bach

1685–1750

Wjele je so hižom pisało wo wuznamnym komponisće Bachu. Ze swogeho nazhonjenja chcu hišće to a druhe dodać. Runje slyšu tu w USA přez radio Bachowu missu b-moll. Jeho krasna hudźba je tak wobkuzlaca, zo zabudu čas a wokolinu. Husto slyšimy tu Lipsčanski holěi chór Tomanow. Při tym spominam, kak sym w starej gotiskej cyrkwi swj. Tomaša w Lipsku husto tute cunje hlasy młodych hólcow slyšeć móhla. Škoda, zo je Lipsk tak daloki! Rad bych tam zaso chcyła slyšeć tutón wuběrny, derje wukubłany chór, do kotrehož wšak so přijimuju jenož jara muzikalni šulerjo. Woni dyrbja absolutny sluch měć a instrument hrać móc. Kóždžički dzeń probuja hodžiny doho.

Derje, zo móže so pobožna, dokonjana hudźba wulkeho komponista přez radio a z tačelow do dalokeho swěta roznošować. We wonym času nochychu Bacha tak prawje připóznać. Jenož jedna jenička kantata „Bóh je mój kral“ je so tehdom wozjewila. Pasion po sčěnju Lukaša je so hač na někotre džěle zhubił. Kajka to škoda!

Bach ze swogej pobožnej, překrasnej hudźby je woprawdžity misionar. Jeho česći sej džensa wšón swět. Wón hromadzi nas křesćanow ze wšěch krajow, zo so ze swojimi džaknymi modlitwami před Božim trónom zjednocamy.

Jara lubje wšěch čitarjow „Pomhaj Bóh“ strowi Marata Ornafova rodź. Nawkec z Radworja nětko hižom lěta doho w USA

Hirschluch

Na přeprošenje cyrkwiniskich zjednoćenstwow wotmě so wot 1. do 3. decembra 1985 w ewangelskim kublanišću Hirschluch konsultacija z člonami Okumeniske rady cyrkwjow z ČSSR. Zaměr tuteje nětk hižo pjaty króć přewjedzeneje džěłarnje je wuměna informacijow wo duchownym žiwjenju w jednotliwych cyrkwach a wo teologiskim studijnym džěle.

Čežišćo tutoho zetkanja bě teologiski zwisk mjez měrom a sprawnosću a namjety za okumeniski měrowy koncil kaž tež za pasmo bjez chemiskich brónjow w ČSSR a NDR a staw diskusije w cyrkwach wo Limaskich dokumentach. Zastupnicy cyrkwjow wobzamknychu, tutón džěłowy kontakt nazymu 1986 w Čěskosłowakskej pokročować.

Před zetkanjom w Hirschluch wopytachu hosćo wšelake wosady Berlinsko-braniborskeje cyrkwyje.

Wojerecy

Lětny swjeden Gustawa Adolfowego towarstwa wotmě so za lěto 1985 za Zhorjelski cyrkwiniski wobwod 22. septembra we Wojerecach. Na wosadnym schadźowanju rozprawješe so wo džěle tutoho towarstwa a k tomu pokazachu so swětłowobrazy.

Hłowna zhromadžizna z kemšemi a wosadnym popołdnjom přewjedže so w Lejnje/Ptačecach, přetož je farar Neumann z tuteje wosady zdobom zamowity towarstwa za Wojerowsku eforiju. W předowanju zložowaše so propst Schröter z Lipska na słowa z japoštołskich skutkow wo wosebitej swěrje křesćanow w diasporje. Popołdnju porěčachu ekumenisce hosćo z Rakuškeje, Ludoweje Pólseje, ČSSR a z dalokeje Tansanje.

Wojerecy

Jako nowy superintendent za Wojerowske wosady zapokaza so srjedź zańdženeho lěta farar Friedhard Vogel, kotryž předowaše na swjedeniskich kemšach z 1. Jana 5, 4 „Naša wěra je dobyće, kotraž je swět přewinyła.“ Bratr Vogel bě dotal farar w Lubušu.

Čorny Cholmc

Z wosebitymi Božimi službami woswjeći so kublanski dom w Čornym Cholmcu. Dotalna fara přetwari so w běhu 6 lět za tutón zaměr. Wolf

Luty

Ewangelizaciju pod heslom „Jězus Chrystus – dobra přiležnosć k žiwjenju“ přewjedžeštaj znataj předarjeje z Zhorjelca Dietrich Heise a Friedemann Solden přeni raz wot 23. do 29. septembra we Łutach. Na wječorach a tež na kónčnych kemšach njedželu bě wopyt dobry.

Wěsće budže wosada znowa we wěrje posylnjena.

Přispmnjenčko

Před někotrymi dnjemi čitach, zo ma naše žiwjenje přiwažće a daledaće Božej lubosće być. Mje tuta sada hišće džensa zaběra. Pytnu při tym, zo husto jenož na swoje čěze a problemy hladam a Boha wo pomoc prošu. Wězo móžu Boha wo to prosyć, ale njezabudu při tym husto, zo za jeho lubosć džakować? Haj, widžu da docyła, zo Bóh mi swoju lubosć wopokazuje? Prašam so, hač nimam za samozrozumliwe, štož je tola Boža lubosć, kotruž sebi njejsym zaslužil. A hdyž Božu lubosć njepytnu, kak móže moje žiwjenje potom přiwažće a daledaće tuteje lubosće być? Widžiće, zo tuta sada mje dale zaběra. Je pak to jenož moje prašenje – abo nimamy so wšitycy tak prašeć? S. Albert

SERBSKE BOŽE SLUŽBY

Měrc 1986

2. 3. – 3. njedžela w póstnym času

Budyšin-Michałska: 9.00 hodź. kemše (Albert)
Minakal: 9.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom (Feustel)

Budestecy: 14.00 hodź. kemše (Albert)

9. 3. – 4. njedžela w póstnym času

Huska: 10.00 hodź. kemše (Wirth)

16. 3. – 5. njedžela w póstnym času

Budyšin: 10.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom (Albert)

31. 3. – 2. dzeń jutrow

Bukecy: 9.00 hodź. kemše (G. Lazar)

Hrodzišćo: 14.00 hodź. kemše (Malink)

6. 4. – 1. njedžela po jutrach

Budyšin-Michałska: 9.00 hodź. kemše (Albert)
Budestecy: 14.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom (Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. – Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin, Sukelnka 27. Redaktor: sup. Siegfried Albert, 8600 Budyšin, Serbski kěrchow, tel. 42201. Ekspedycja: farar G. Lazar, 8601 Bukecy (Hochkirch), Kirchweg 3. – Lic. č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerkeje rady NDR. – Čištć: Nowa Doba, Čištćernja Domowiny w Budyšinje (III-4-9-2440). – Wuchadža jónkróć za mjesac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Sp. Bautzen 4962–30–110 – Index-Nummer 32921